

Eerste drie eeuwen was kerk pacifistisch

Kerkhistorisch hebben christen-dienstweigeraars ijzersterke papieren. De geleerden zijn het er over eens dat de christenen de eerste drie eeuwen uit geloofsovertuiging niet deelnamen aan oorlogen. De kerkhistoricus prof. dr. J. van den Berg schreef in de bundel „Christendom en oorlog” (1966): „Het is duidelijk, dat vóór 313 de geestelijke leiders van de kerk eenparig waren in hun afwijzing van de deelname aan de oorlog, de meesten bovendien ook in hun afwijzing van het deelnemen aan de militaire dienst als zodanig.”

Omstreeks 178 schreef de heidense filosoof Celsus „dat als iedereen handelde als de Christenen, het rijk in handen zou vallen van woeste barbaren.” De Romeinse filosoof, staatsman en literator ergerde zich bont en blauw aan het pacifisme van de christenen. Een handjevol gewetenbezwaarden was geen probleem, maar de christenen waren toen reeds dermate in aantal toegenomen dat de veiligheid van de Staat zijns inziens in gevaar kwam. Als ze niet meededen aan 's lands defensie. . .

Hij dreigt en hoont de christelijke Romeinen, maar wil toch liever een compromis dan openlijke vervolging. Waarom de gemeenschappelijke cultuur niet samen tegen de barbaren verdedigen? Het Rijk is in gevaar.

„De ondergang van het Westen dreigt. Alleen een sterke staat kan redding brengen. Dat moeten de christenen toch ook inzien en daarom met de anderen de gelederen sluiten. Als één man achter de keizer staan! Wat zou me dat nu, een enkele maal even te moeten zeggen: 'Kurios Caesar!' (Caesar is Heer!). Is dat nu zo bezwaarlijk? Is het zo moeilijk een 'Kerkgang op 's Keizers geboortedag te maken?' Celsus begrijpt er niets van en het ergert hem. Bij de goden, als zij niet willen horen, dan moeten zij maar voelen.” (dr. N. J. Hommes in „Cultuurgeschiedenis van het Christendom”).

Niet uit de verf komt in deze schets waar het precies om ging. De christenen zijn tegen geweld, tegen militaire dienst en ook tegen de doodstraf. Sinds jaar en dag roepen christen-pacifisten (Kerk en Vrede) een hele stoet kerkvaders tot getuige. Tertullianus (Cartago ± 200):

„Een soldaat die christen wordt, behoort uit het leger te treden.”

Origenes (eerste helft derde eeuw):

„Wij nemen het zwaard niet meer op tegen een volk en wij leren niet meer de krijgsmacht, daar wij zonen des vredes zijn geworden door Jezus, die onze aanvoerder is.”

Cyprianus (Carthago midden derde eeuw):

„De wereld druip van het bloed, dat over en weer vergoten wordt. Wanneer een individu een moord begaat, is dat een misdaad. Doet de staat het, dan noemt men het een goede zaak. Het criterium om

niet gestraft te worden voor misdrijven is niet onschuld, maar de massaliteit van het aantal slachtoffers dat men in zijn wreedheid heeft gemaakt.”

In de oudste kerkorde (omstreeks 200) komt de volgende bepaling voor:

„Een catechumeen of een gedoopte die soldaat wil worden, moet worden afgewezen; want zij hebben God veracht.”

Een boeiend hoofdstuk over „Christen en militaire dienst”, schrijft dr. G. D. Aalders in zijn recente boekje „Van Huisgemeente tot Wereldkerk” (Kok, Kampen).

„Unaniem wijzen de oudste apologeten uit het midden van de tweede eeuw alle geweld af. Oorlog is voor hen inhaerent aan de niet-christelijke godsdienstige opvattingen van Grieken en Romeinen.”

Een vroege antifascist toont zich Lactantius, die tussen 305 en 310 een boek over de christelijke leer publiceert:

„Men stelt, zegt hij, oorlogzuchtige generaals op één lijn met de goden. Geen andere weg leidt tot de onsterfelijkheid dan legers te commanderen, steden en dorpen te verwoesten, vrije volkeren af te slachten, of ze tot slaven te maken. Hoe meer mensen deze generaals gedood, verslagen, uitgeschud en gedood hebben, des te groter is hun roem en ingekapseld in hun ijdele schijn-glorie, betitelen ze hun misdaden als verdiensten”.

De christen doet de ander geen kwaad. Maar wat is het resultaat, vraagt Lactantius. „Het gevolg is dat de rechtvaardige door allen veracht wordt en omdat men meent dat hij zichzelf niet kan verdedigen, gaat hij door voor futloos en inactief. Wie echter wraak neemt op zijn vijand, die is pas een flinke, energieke kerel; hem houdt men in ere, voor hem hebben allen ontzag.”

Voor velen zal het boekje van dr. Aalders nogal wat onthullingen bevatten. Vaststaat zonder enige twijfel dat de christenen de eerste eeuwen pacifisten waren.

In de eerste eeuwen werd over het onderwerp militaire dienst overigens vrijwel niet geschreven, meldt prof. dr. Irvin B. Horst (theologische faculteit Universiteit van Amsterdam) in het cahier „Bijbel, Kerk, Geweld” (een I.K.V.-uitgave uit 1971).

„Blijkbaar is het onderwerp militaire dienst niet voor het einde van de tweede eeuw aan de orde gekomen en was het voor die tijd geen geschilpunt. Als dat wel het geval is geweest dan is er geen bewijsmateriaal voor uit de bronnen die bewaard zijn gebleven. Het was zonder meer niet in overeenstemming met de aard van het Christelijk geloof en het volgen van Jezus om deel te nemen aan de veldtochten van de Romeinse keizers of

